

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО МЕЖДУ УЧЕБНИТЕ ПРЕДМЕТИ ОТ ХУДОЖЕСТВЕНИЯ ЦИКЪЛ

Маруана Мойнова

Творческото развитие на детето е свързано със способността му да създава нещо ново и оригинално и се проявява във всяка една сфера на човешката дейност – научна, художествена или техническа. Генезисът на творчеството е заложен още в детството и подлежи на развитие през целия човешки живот. Ето защо една от целите на българската образователна система е насочена към развитието на творческите способности на учениците. Тази цел се реализира преди всичко чрез предметите от художествения цикъл, където учениците проявяват своите художествени и творчески способности и развиват онези качества, които благоприятстват тяхната изява – въображение, наблюдателност, комбиниране на извлечената от паметта информация, волево напрежение и други. Този факт повишава значението на тези предмети за развитието на тази уникална за човека способност.

Предметите от художествения цикъл в училище са представени от изобразителното изкуство, музиката и литературата. И въпреки че тези дисциплини имат об-

ща основа, този факт се констатира изключително рядко както от възрастните, така и от учениците.

Голяма част от учениците в средния и горния курс са убедени, че предметите от художествения цикъл са ненужни. Проведената анкета сред учениците в средния и горния курс на СОУ “Ем. Станев” показва, че според техните определения изобразителното изкуство и музиката са Б. П. – “Празно губене на времето.”; Н. К. – “Знанията и уменията, придобити в тези предмети, са неприложими в живота.”; А. Х. – “Който може да пее и рисува, да се запише в специализирана паралелка.”; А. Г. – “Тези предмети са второстепенни.”; Н. Л. – “По време на тези уроци можеш и нищо да не правиш.” и т.н. Що се отнася до ползата от литературата, то: Х. В. – “Тя ни е нужна, за да ни даде знания за писателите и техните творби.” П. К. – “Чрез литературата ние тренираме по-добре паметта си.”; М. Е. – “Тя ни учи да разсъждаваме логично.”; Г. В. – “С нейна помощ се учим да говорим правилно.” Тези мнения до-

казват факта за неосъзнатата от учениците полза от изучаването на предметите от художествения цикъл. Подобно разбиране за тяхната роля в системата на образованието рефлектира неминуемо върху поведението на учениците в тези часове. Преподавателите по предметите с болка споделят липсата на заинтересованост и внимание от страна на учениците, тяхната безотговорност и недостатъчно уважение към предметите. Лошата дисциплина, липсата на заинтересованост и неангажираност на учениците принижават и позицията на педагога, който все по-често влиза с нежелание в клас.

С огорчение можем да отбележим, че тези мнения доминират все още и в разбирането на преподаватели от ВУЗ, според които "рисуването и музиката не са толкова важни". Разграничаването на образователните предмети на първостепенни и второстепенни е факт, който неминуемо рефлектира върху аудиторната ангажираност на студентите.

В резултат на това в по-голямата част от учениците художествените способности са недостатъчно развити, бедна е и културата на тяхното художествено възприятие. Така че въпреки достиженията на художествената теория и педагогика през целия XX в., въпреки съвременните програми

за обучение, въпреки естествения стремеж на преподавателите да направят часовете по-атрактивни и желани, отношението към предмета изобразително изкуство до днес не се е променило особено.

Този факт е неблагоприятен, тъй като естетическият опит се придобива именно в часовете от художествения цикъл. А когато тези часове са непълноценни, развитието на определени психически качества е поставено под въпрос. Безспорен е фактът, че в онтогенезиса на човешкия индивид съществуват етапи, през които развитието на някои психически процеси и качества на личността е по-лесно отколкото през следващите.

Естетическото възпитание се реализира чрез предметите от художествения цикъл, но то е подпомогнато и от всички останали предмети в училище. Вероятно тези възможности ще бъдат осмислени в бъдеще и художественото обучение ще претърпи известни промени. Но засега отговорността за естетическото възпитание лежи преди всичко върху предметите от художествения цикъл, а това повишава тяхната роля в образователната система. Както И. Джаджев пише: "Естетическото възпитание е съзнателно направляван процес на въздействие върху личността и колектива, който

цели създаването, решаването и обогатяването на способност и потребност да се възприема, разбира, цени, пази и създава красотата в действителността и в изкуството; култивирането и развитието на стремежа и на способността да се изменя активно животът “по законите на красотата” от позициите и по посока на определен естетически идеал”. (Джаджев, 1979: 242)

Прието е мнението, че естетическото възпитание е едно от разновидностите на видовете възпитание, при това далеч не най-главното. Това разделение обаче е само теоретично. Видовете са неразривно свързани в едно цяло, като всеки вид по своеобразен начин пречупва останалите. Всеки вид възпитание разглежда възпитателните задачи от своя позиция, което води до промяна в техните акценти. По тази причина същността на естетическото възпитание не бива да се свежда само до развиване на способността да се вижда и оценява красивото или да се ограничава то с придобиването на определени навици и качества, тъй като това не определя нравствено-духовния облик на човека. Естетическото възпитание се отнася до формирането на човешката личност под влияние на естетическия опит.

Какво представлява естетическия опит и как се съотнася той в изкуството? Отговорът на въпроса има различни тълкувания. Според М. Сарян художникът трябва изцяло да се възплъгва в отразяващия от него свят в художествената творба. Той трябва да живее в нея и паралелно с това да я носи в себе си. Три века преди него японският поет Мацуо Басьо споделя, че ако “... предметът и аз съществуваме поотделно, няма да се получи истинска поезия”. (Бреславец, 1981:29) Всички творци, които са споделяли мнението си за същността на творческия замисъл, са определяли една обща негова особеност – психологическата бариера, която ни отделя от реалния свят, изчезва и човекът става съпричастен с действителността. Тогава предметите загубват своята утилитарност, художникът открива живот във всичко и то му става близко и скъпо. Именно благодарение на тази родствена връзка човекът възприема не само външната страна на предметите и явленията, но и техния емоционален облик. Те стават изразители на определени емоционални състояния, носители на определен характер и съдба, надарени са с живот.

Подобно отношение към действителността с увереност може да бъде наречено естетическо. В нашето тълкуване за естетическо-

то отношение към действителността не става въпрос само за оценката на някои явления от забикалящия ни свят като прекрасни. Тук става въпрос за човешката способност да се усеща собствената съпричастност към света, да се осъзнава неутилитарната ценност, а също така и неповторимостта на всички явления от нашето битие.

Като разкриваме подобно отношение на децата към света още в началното училище, ние ще създадем духовно-нравствена основа за решаването на всички въпроси, свързани с възпитанието на човека и развитието на онези качества, които предполагат изявата на творческите способности. Това трябва да е и основната цел на естетическото възпитание на детето, а именно: да предизвика и развитие у децата естетическо отношение към света, но не като професионално качество, а като общочовешка способност. Още повече че именно на изкуството е отредена тази роля – то е в основата на художественото творчество. Ето защо приобщаването на децата към изобразителното изкуство, към литературата и музиката създава на-добрата основа за пробуждането в тях на естетическо отношение към живота.

Това изчерпва въпроса за необходимостта от художествен ци-

къл в училище, но пък възниква този за изясняването на методиката на преподаване на предметите от естетическия цикъл. От тази гледна точка считаме за правомерно формирането на естетическо отношение към действителността да започне с курс, в който се отрежда място на развитието на първичните форми на естетическо отношение при малките деца. Това означава да се провокира детето да търси и открива красотата в обкръжаващата ни действителност във всички нейния прояви. Да се научи да наблюдава и се вглежда, да развива своето внимание и чувствителност. Подобен подход е уместен, тъй като децата в предучилищна и начална възраст са податливи на прилагането на методика с такива цели. Те все още не са се противопоставили на външния свят, не са осмислили собствената си същност като “аз” и “не-аз”. Децата са готови да надаряват с живот, характер и поведение предметите от своето обкръжение. И нещо изключително важно – те притежават емоционалната отзивчивост на своите сетивни впечатления и са любопитни към определени индивидуални особености на някои предмети.

Подобен курс трябва да се основава на пълноценно общуване между преподавателите и учени-

ците. Той предполага преодоляване на авторитарността в учебния процес. Изявата на личностното отношение създава обстановка, която провокира творческите способности на учениците. Методите на работа от страна на учителя също са творчески, той е свободен в избора на определена методика на работа.

Уводният курс, целящ формирането на естетически усет и отношение, може да включва работата с разнообразни изобразителни материали, наблюдение на действителността, като се провокира детето да търси характера, състоянието, движението на обектите. То трябва да намери свой начин да предаде чрез художествените (изобразителни, музикални, езиколитературни средства) техники тези характеристики. С такъв курс, основаващ се на единството на художествените дисциплини, може да започне обучението на децата както от предучилищна, така и от началната училищна възраст. Неговата продължителност ще зависи от психологичните особености на възрастта. Вследствие той може да бъде трансформиран по отделни дисциплини, като основната задача, отнасяща се до развитието на естетическото отношение към действителността, остане доминираща за всеки един от посочените учебни предмети.

В началната училищна възраст задачата ще бъде сведена към развиване на елементарните форми на естетическо отношение към действителността, дадени в непосредствения опит на детето, т.е. да се развива речта, зрителната чувствителност и въображението, което е необходимо при създаването на изразителни образи. Подобна методика активизира творческата активност и дава възможност да се постигне значително много, и то под игрова форма. Децата се научават да описват явленията и предметите с цветовете, линии, думи и звуци. Чрез овладените изразно-технически средства на отделните предмети от художествения цикъл те изразяват своите чувства. Със своите сетива децата възприемат пълноценно обкръжаващия ги свят. Присъщата за предучилищния и началния училищен период емоционалност благоприятства образното мислене и полета на детската фантазия.

Оттук насетне учителят ще се старее да приобщи детето към творбите на изкуството, където естетическото отношение се материализира опосредствено. Така че, ако до този момент задачата е била детето да преобразува жизнените си впечатления в собствено

198

творчество, оттук насетне задачата ще бъде насочена към целенасоченото възприемане на изкуството. Разбира се, това не означава, че възприемането на изкуството ще доминира над практическата дейност. Целта е детето да се научи да вижда света и от друга позиция – позицията на художника, на писателя, музиканта и да се приобщи към нея. Доколко това може да се реализира, зависи от личния опит на детето в естетическото преживяване. Ако той е достатъчен, детето ще може да общува и разбира художествена-

та творба (била тя на картина, музикална или литературна творба).

В заключение може да отбележим, че тясното взаимодействие между предметите от художественния цикъл ще окаже влияние върху развитието на духовния мир на малкия ученик. Това е предпоставка за натрупването на естетически опит, а не някакви чужди и случайни знания, умения и навици.

Това не-минуемо ще окаже влияние върху преподаването на хуманитарните дисциплини, както и върху резултатността от цялостния учебно-възпитателен процес.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Бреславец, Т.* Поэзия Мацуо Басе. М., 1981.
2. *Джаджев, И.* Беседи по естетика. С., 1979.
3. *Новлянская, З.* Ступеньки к творчеству. М., 1987.
4. *Новлянская, З, А. Мелик-Пашаев, Г. Кудина.* Как развивать художественное восприятие у школьников. М., 1988.
5. *Пришвин, М.* Записи о творчестве. М., 1975.

THE INTERACTION BETWEEN THE ARTISTIC SUBJECTS

MARIANA MOJNOVA

Summary

The article draws attention on the artistic development of the primary school children on the base of interaction between the artistic subjects: fine arts, music and literature.

It proves the necessity of studying these subjects in the education: the influence on the mental, creative and emotional growth, as well as their importance for the psychic process.